OʻZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRL<u>I</u>GI

MIRZO ULUGʻBEK NOMIDAGI OʻZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI

"TASDIQLAYMAN"

Mirzo Ulugʻbek nomidagi Oʻzbekiston Milliy noʻzversiteti rektori I.Madjidov

2024 vil "/ "

KOGNITIV PSIXOLOGIYA FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:

300000

– Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va axborot

Ta'lim sohasi:

310000

Ijtimoiy va xulq-atvorga mansub fanlar

Mutaxassislik:

70310301

- Psixologiya

Toshkent – 2024

Fan/modul kodi KPS1206 Fan/modul turi		O'quv yili 2024-2025 · 2 Ta'lim tili O'zbek/rus		ECTS - Kreditlar 6 Haftadagi dars soatlari 4	
	Majburiy Fanning nomi		Auditoriya mashgʻulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	Kognitiv psixologiya		54	126	180
1	- F 'magmuni				

2. I. Fanning mazmuni

Fanni oʻqitishdan maqsad – fanlararo tadqiqot muammolari va tamoyillari haqida tizimli tushuncha hosil qilishdan iborat.

Fanning vazifalari – zamonaviy kognitiv psixologiyaning tadqiqot doirasi va uning istiqbolli yoʻnalishlari tavsifini taqdim etish; soʻnggi neyrokognitiv bilimlarning inson psixikasining zamonaviy tushunchasiga ta'sirini koʻrib chiqish; umumiy va rivojlanish psixologiyasini oʻrganishda olingan kognitiv jarayonlar sohasidagi bilimlarni yangilash; kognitiv psixologiya oldida turgan falsafiy, ijtimoiy-psixologik va amaliy muammolarni yoritib berish; bilishdagi fanlararo tadqiqot muammolari va tamoyillari haqida tizimli tushuncha hosil qilish; kursning asosiy tushunchalarini oʻzlashtirishda talabalarning tanqidiy fikrlashlarini rivojlantirishga koʻmaklashish.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashgʻulotlari) II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-Mavzu. Kognitiv psixologiya: umumiy tushunchalar, tarixi, asosiy tadqiqot yo'nalishlari

Kognitiv psixologiya tushunchasi. Axborotlarni qayta ishlash modeli. Kognitiv psixologiya tarixi. Kognitiv psixologiyaning asosiy muammolari. S. Sternberg paradigmasi. Kognitiv fan, neyrofan va kognitiv psixologiya. Kognitiv psixologiyaning evolyutsiyasi. Kognitiv psixologiyadan subyekt psixologiyasiga. Bilish jarayonlari va xususiyatlarini tadqiq etishning asosiy natijalari.

Asosiy falsafiy an'analar (mexanik tabiiy bilish, empirizm va ratsionalizm, o'z-o'zini kuzatishga tanqid va sof aql). Ilk eksperimental psixologiya, G. Gelmgolsning, G.Fexnerning va F. Dondersning metoditik yondashuvlari; V. Vundtning qarashlari; ilmiy psixologiyadagi inqiroz.. Xulqiy va fizikalistik yoʻnalish— xulq psixologiyasi haqidagi fan, geshtalt haqidagi fan, psixologiya fanidagi ikkinchi inqiroz. Romantizm va pozitivizm, naturfilosofiya va neyropsixologiya, fiziologiya, faoliyat psixologiyasi.

Axborot yondashuvi – kibernetika va statistik aloqa nazariyasi, muhandislik psixologiyasi, oʻtkazish qobiliyatini cheklanlanligini izlash. Mental modellar va kompyuter bilan anologiya. U.Naysserning kognitiv

psixologiyasi. Simvolli yondashuv tamoyillari. Bilish modulligi va konneksionizm (Jerry Fodor).

2-Mavzu. Kognitiv neyrofanning kontseptual tuzilmasi

Kognitiv neyrofan tushunchasi. Miyani xaritalashtirish va tadqioti. Psixika va vujud muammosi. Kognitiv psixologiya va neyrofan. Asab tizimi, bosh miya, neyron. Neyrofiziologiyaning zamonaviy metodlari (magnit rezonanslarni aks ettirishi, exo-planar tomografiya, kompyuter aksial tomografiya, pozitron-emission tomografiya).

3-Mavzu. Idrok va diqqat

Koʻruv axborotini qayta ishlash (erta qayta ishlash, koʻruv hujayralarida axborotni kodlashtirish, chuqurlikni, yuzani idrok etish, obyektlar idroki). Koʻruv patternlarini tanish (etalon bilan solishtirish modellari, detalli tahlil, obyektlar idroki). Nutqni fahmlash (nutqning oʻziga xosliklarini tahlil qilish, kategorik idrok). Kontekst va uni fahmlash (kontekst va nutq, kontekst va qiyofa, rasmlarni tanish, kontekst va Massaro stimuli (FLMP) haqidagi axborot kombinatsiyasi modeli, harflarni tanish PDP modeli).

Diqqat psixologiyasida axborotni avtomatik va nazorat asosida qayta ishlash muammolari. Hisoblash miyasi. Sezgi va idrok. Illyuziyalar. Oʻtmish bilim. Miyaning sensor qabul qilish. Idrok koʻlami. Ikonik saqlash. Esga olib qolishda tutilib qolish. Exoik saqlash. Sensor saqlovchi funksilari. Diqqat. Diqqatning oʻtkazuvchanlik va tanlovchanligi. Tanlovchan diqqat - izbiratelnogo vnimaniya - filtratsiya modeli (D.Brodbent), boʻluvchilar modeli (A.Treysman). Koʻrish diqqati – prjektor metaforasi, koʻrish diqqatining nerv mexanizmlari, koʻrish sensor xotirasi, patternni anglash va diqqat, obyektga yoʻnalgan diqqat. Avtomatizm. D.R. Strup effekti.

4-Mavzu. Idrok va mohiyatga asoslangan bilim reprezentatsiyasi

Bilimlarning reprezentatsiyasi, idrokka asoslangan — qoʻsh kodlashtirilganlik nazariyasi, koʻrish fazoviy xayol, verbal axborotlar reprezentatsiyasi. Bilimlar reprezentatsiyasi, ahamiyatiga aoslangan — xotira voqealarning ahamiyatini talqin etishi, ,propozitsional tarmoqlar, semantik tarmoqlar. Funksional ekvivalentlik farazi. Kognitiv xaritalar. Sinesteziya: ranglarning mohiyati.

5-Mavzu. Ong va harakat nazorati

Ong ilmiy tuzilma sifatida. Ongni oʻrganish tarixi. Kognitiv psixologiya va ong. Tayyorlovchi stimullar bilan tadqiqot. Ong psixologiyasi va neyrofiziologiyasi. Neyrokognitiv tadqiqotlar. Uyqu va amneziya. Yangiliklar metaforasi, projektorning metaforasi, integratsiyalar metaforasi: aql jamiyatida teatr. Ongning zamonaviy nazariyalari D. Shakterning alohida oʻzaro ta'sir va ongli tajribasi modeli, B.Baarsning umumiy ishchi maydon nazariyasi.

6-Mayzu. Xotira

omillar. Murakkab qayta ishlash, matnni yod olish metodi, ma'noli bilan Xotira: kodlashtirish va saqlash. Esga olib qolishga ta'sir ko'rsatadigan tizimining umumiy tavsifi. Avtomatik va nazorat jarayonlarining tafovutlari. Xotira muammosi kognitiv psixologiyaning yadrosi sifatida. Xotira Xotirani kognitiv psixologiyada tadqiq etish muammolari va istiqbollari.

aloqadorlik) effektlari, kodlashtrishning nerv korrelyatlari. fotografik esga tushirish va o'ziga referentsiya (o'ziga iqtibos yoki ma'nosiz esga olib qolishni solishtirish va maqsadli esga olib qolish,

Xotiraning neyrokognitologiya. nazariya Xotira: va eksplitsit xotira. Mnemonika (mnemonik tizim, mnemonistlar, mahorat). tushirish, joylashtirish usuli. Gippokamp formatsiyasi va amneziya. Implitsit Assotsiativ struktura va chiqarish - materiallarning uyushiqligi va esga o'xashash esga tushirish, xotira xatolari va guvohlik ko'rsatkichlari. Avtobiografik esga tushirish. Materillarning foydaliligi va xulosa chiqarish – yelpig'ich effekt, to'sqinlik va tebranish, to'sqinlik va ortiqcha axborotlar. Xotira: saqlash va chiqarish. Saqlash funksiyalari. To'sqinlik effektlari-

xotira modeli, semantik xotira, D. Rumelxart va Dj.Mak-Klellandning konneksionistik R.Atkinson va R.Shifrin modeli, esga olib qolish darajasi, epizodik va neyrokognitologiyasi. Xotira modellari - N.Vo va D.Normanning modeli,

7-Mayzu. Tafakkur va metabilish

. isayistanezereprezentatsiyasi . muammosi, voqita va maqsad tahlili. operatorlari. Operatorni tanlash: kichraytirilgan farq metodi, xanoy mnorasi Aniqlovchi. Muammoni hal etish va protsedurali bilim. Masalani yechish Tafakkur: kognitiv psixologiyada asosiy yo'nalishlar va natijalar.

Reprezentatsiya tiplari. Metabilish tushunchasi.

Intellektning kognitiv nazariyasi. ljodiy jarayon. Ijod va funksional barqarorlik. Inson intellekti. Masalalar reprezentatsiyasi. Ichki reprezentatsiya va masala Masala yechimi, ijod va inson intellekti. Geshtalt-psixologiya va masa qicharish, ehtimollik bahosi. T.Bayes teoremasi va qaror qabul qilish. xulosa chiqarish, rasmiy tafakkur, qaror qabul qilish, induktiv xulosa shakllantirish, assotsiatsiya, farazni tekshirish, mantiq, xulosa va deduktiv Tafakkur: qaror qabul qilish va muammoning. Tushunchalarni

chiziqlami anglash, patternlar, murakkab shakllar. Til va sun'iy intellekt. o'yin, "xitoy xonasi», idrok va sun'iy intellekt, «imitatsiyalovchi" Sun'iy intellekt: muammo tarixi. Kompyuterlar va sun'iy intellekt,

8-Mayzu. Nutq va til

grammatik nazariyasi. Transformatsion grammatika. Psixolingvistik jihatlar. Lingvistik iyerarxiya. Fonemalar. Morfemalar. Sintaksis. N. Xomskiyning Til: struktura va abstraksiyalar. Til: bilish va neyrofan. Lingvistika.

tushunish modeli. «o'g'rilar» va «politsiya». V.Kinchning va T. van Deykning matnni Bartlett. Dj. Bransford va Dj. Franks. Til va tushunish - «tegirmon operasi», Kognitiv psixologiya va til: lingvistik g'oyalarni mavhumlashtirish. F. Tug'ma qobiliyatlar va atrofning ta'siri, Lingvistik nisbiylik nazariyasi.

Tushunish. qayd etish. Leksik masallar. So'zni fahmlash: kognitiv anatomik yondashuv. Til: so'z va o'qish. Idrok ko'lami. Matnni qayta ishlash: ko'z harakatini

9-Mavzu. Kognitiv taraqqiyot

o'zlashtirish sifatida. axborotlarni kategoriyalashtirish КV kodlashtirish Ta'lim [IUIII] taraqqiyoti qonuniyatlari. Bolalarning kognitiv taraqqiyoti muammosi. qobiliyatlarning roli. D.S. Brunerning nazariyasida bolalarning bilish qobiliyatlarni yosh-jinsiy taraqqiyoti. Intellekt rivojlanishida kognitiv Intellekt va qobiliyatlar. Kognitiv jarayonlar va qarish. Kognitiv L.S. Vigotskiy bo'yicha. Kognitiv sohaning psixometrik tadqiqotlari. va asab tizimining rivojlanishi. Kognitiv taraqqiyot bosqichlari - J.Piaje va Neyrokognitiv taraqqiyot - ilk bolalalik davrida asab tizimi, atrof olam

Kognitiv yondashuv 10-Mavzu. Sotsial bilish psixologiyasida va shaxs psixologiyasida

subyektiv bahosi. Kontrfaktlar. Kechiktirilgan rag'bat bahosi. Yutuq va yo'qotishning ibotlanishi, retrospeksiya xatosi va tasdiqlashga moyillik. Gardish effekt. optimalligi. Kognitiv xatolar va illyuziyalar. Murakkab yechimning Sotsial persepsiya va baholovchi mulohaza. Xulq-atvorni baholash

tasavvurlarning grafik texnika. semantik tahlil. konstruktlarini ahamiyatli o'rtasidagi Konstruktlar Sotsial persepsiyaning individual xususiyatlari diagnostikasi... Shaxs Tiplar va shaxs konstruktlari xususiyatlari. Repertuar panjara texnika. Inson tabiati haqidagi asosiy nizomlar. "Shaxs konstruktlar" tushunchasi. kognitiv nazariyasi. Shaxs konstruktlari nazariyasining falsafiy asoslari. Kognitiv psixologiyada shaxs muammosi. Kelli Dj. va shaxsning

irallodpitei 11-Mavzu. Kognitiv psixologiyaning tatbiqiy jihatlari va rivojlanish

uchinchi inqirozi, ixtiyoriy rasmiy modellar, neyrokognitivizm va identiklik R. Dekart dualizmidan yangi monadologiyaga- ilmiy psixologiyaning xulq-atvor modeli, o'tkazish tamoyili). Kognitiv-bixevioristik psixoterapiya. xatolari va shahodatlovchi koʻrsatkichlar. Kognitiv terapiya (aniqlovchi, sistemalarini ishlab chiqish, kognitiv ergonomikada va robotikada. Xotira huquqshunoslikda, miyasi lat yegan insonlarni reabilitatsiyasida, kompyuter xarakteristikasi. Amaliy kognitiv psixologiya: ta'limda,

va integratsiyasi. va ekologik yoncalizm metodologiyasining istiqbollari taraqqiyot paradigmasi tadqiqoti. Plyuralizm metodologiyasining istiqbollari taraqqiyot paradigmasi nazatiyası: Sonpazin Dj. Dj. Gibsonning ulushi, vaziyatli harakatlarni va ekologik yondashuv: Dj. Dj. Gibsonning ulushi, vaziyatli harakatlarni nazariyasi. Solipsizm metodologiyasining istiqboli. To'g'ri realizm istiqboli

III. Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Kognitiv psixologiya: umumiy tushunchalar, tarixi, asosiy tadqiqot Seminar mashgʻulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi;

Kognitiv neyrofanning kontseptual tuzilmasi. 7. yo'nalishlari.

.ε Idrok va diqqat.

ldrok va mohiyatga asoslangan bilim reprezentatsiyasi.

Ong va harakat nazorati.

.9 Xotira.

Tafakkur va metabilish.

Mutq va til. .8

10. Sotsial bilish psixologiyasida va shaxs psixologiyasida kognitiv Kognitiv taraqqiyot.

II. Kognitiv psixologiyaning tatbiqiy jihatlari rivojlanish ьv yondashuv.

davomida o'qitish filmlari qo'llanilishi mumkin. qurollaridan foydalanishlari shart. Seminar mashg'ulotlarni o'tkazish monografiyalardan hamda mustaqil ravishda tayyorlagan koʻrgazmali jarayonida tayyorlanishlari maqola tadqiqiy mashg'ulotlariga muammoli ta'lim tamoyillari asosida qurilishi lozim. Talabalar seminar o'tkazilishi zarur. Seminar mashg'ulotlarini o'tkazish rivojlantiruvchi va auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan Seminar multimedia qurulmalari mashgʻulotlar Jihozlangan pilan istiqbollari.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Kognitiv psixologiyasi shakllanishining umumpsixologik jihalari.

3. Asab tizimini tqdqiq etishning zamonaviy usullari. 2. Kognitiv psixologiyaning asosiy falsafiy an'analari.

4. Nutqni tanish,

5. Diqqat kognitiv psixologiyasi.

6. Xotira kognitiv psixologiyasi.

7. Xotira neyrokognitologiyasi.

8. Qaror qabul qilish kognitiv psixologiya muammosi sifatida.

9. Til va nutqning kognitiv tadqiqotlari.

qo'llanmalardagi tegishli mavzularni o'rganishni, ma'ruza mavzulari bo'yicha Ushbu o'quv fani bo'yicha mustaqil ta'lim olish darslik va o'quv issmgibaraq dzinaljovir gninayigoloxizq vitingoX.01

URL: https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo/index.aspx becypc]: [Электронный эссопиятии ЬзусПИГО 23. База данных по психологии Американской психологической Axborot manbalari и сознание. М.: Языки славянской культуры, 2013. 448 с. 22. Черниговская Т. В. Чеширская улыбка кота Шрёдингера: язык 21. Солсо Р. Когнитивная психология. СПб.: Питер, 2006. 589 с. англ. М.: Информационно-издательский дом "Филинъ", 1998. 368 с. 20. Плаус С. Психология оценки и принятия решений / Перевод с 19. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. М., 1997. 287 с. будущего. М., 1997. 432 с. нэлкэ : RN ТОПО ХИЭП Культурно-историческая 18. Коул М. Спиридонова В.Ф. М.: ЛЕНАНД, 2014. 264 с. 17. Когнитивная психология: Феномены и проблемы. Под ред. Дbλжининз' Д. В. Ушакова. М.: ПЕРСЭ, 2002. 480 с. 16. Когнитивная психология. Учебник для вузов / Под ред. В. Н. нцо «МОДЭК», 2000. 608 с. Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство 15. Зинченко Т. П. Когнитивная и прикладная психология. М.: 320 с., ил. Российский государственный гуманитарный университет (РГГУ), 2012. Ф. Спиридонова и М. В. Фаликман. М.: Языки славянских культур; М.: 14. Горизонты когнитивной психологии: Хрестоматия / Под ред. В. 13. Гозиев Э.Ғ. Хотира психологияси. Т., 2019. 12. Гозиев Э.Ғ. Диккат психологияси. Т., 2018. психических процессов. М.: «Смысл», 2000. **к**иqоэт Единая реальность: И П. Веккер Л.М. Психика Ставрополь: Изд-во СКФУ, 2017. 120 с. 10. Когнитивная психология: практикум/авт.-сост. А.Д.Ложечкина. .o Андерсон Дж. Когнитивная психология; СПб.: Питер, 2002. 496 Edition. WADSWORTH CENGAGE Learning, 2012. 643 p. Sternberg R., Sternberg K., Mio J. Cognitive psychology. Sixth Cengage Learning EMEA, 2020. 538 p. Goldstein E., van Hooff J. Cognitive Psychology. New York; Олий Мажлису 20.12.2022 //Народное слово № 269 (8293) (2022). С 1-4. Мирзиёсв Ш.М. Послание Президента Республики Узбекистан «Узбекистан – 2030»» от 11.09.2023 г. № УП-158 Указ Президента Республики Узбекистан «О Стратегии

Qo'shimcha adabiyotlar

2 т. / под ред. Б. Баарса, Н. Гейдж; пер. с англ.; под ред. проф. В. В.

Шульговского. 5-е изд. М.: Лаборатория знаний, 2021.

Вестник Московского университета. Серия 14. Психология.